

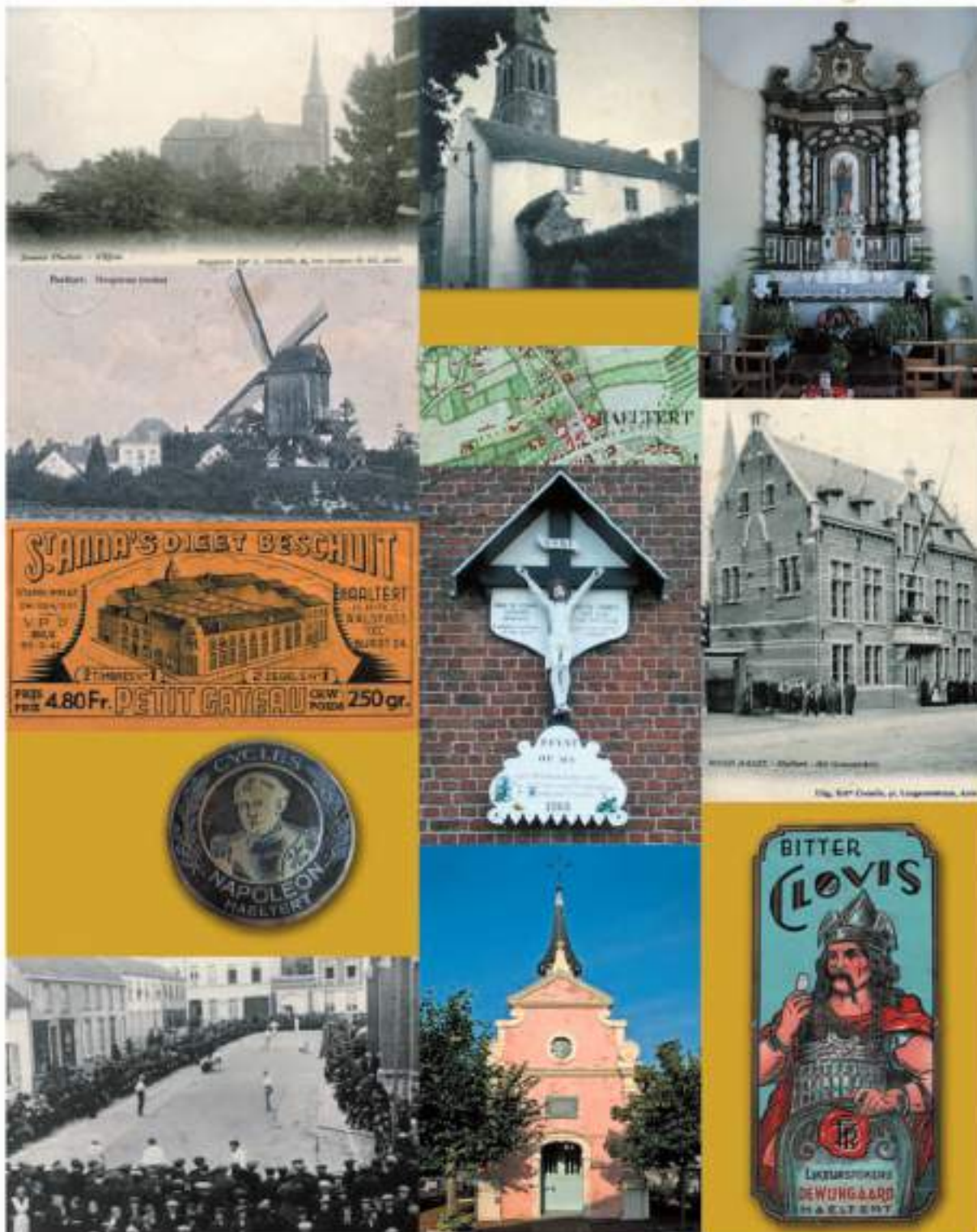
Nummer 2 - jaargang 37 - 2017 - april, mei, juni
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert & deelgemeenten

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Heemkundige Kring Haaltert
3-maandelijks ledenblad
37e jaargang 2017 - nr. 2

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Rik De Schepper
John Scheerlinck
Marc Stalpaert
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert
Tony De Rijk - taalcorrector

Kerksken:

Joris De Kegel

Documentatiecentrum:

Warandgebouw
Sint-Goriksplein 17 - 9450 Haaltert
Elke donderdag en eerste zondag
van de maand van 10 tot 12 uur
uitgezonderd juli en augustus

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 12
Steunend lid: € 18 - Erelid: € 25
Rek.nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert
Email: info@hkhaaltert.be
Website: www.hkhaaltert.be

Heemkundige Kring Haaltert

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

*Met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen
en van de gemeente Haaltert.*

Redactioneel

Wij danken de leden die hun lidmaatschap hernieuwden (ruim 90%!). Wij proberen ook in 2017 vier tijdschriften te bezorgen met interessante bijdragen over onze dorpsgemeenschap. In dit verband doen wij een oproep naar onze leden die bruikbare documenten/foto's/aneddotes bewaren die in aanmerking komen voor een artikel. Geef een seintje, waarvoor dank. Een tweede aangenaam feit voor het komende jaar is de publicatie van twee nieuwe uitgaven.

Onze medewerker Staf Versavel verdiepte zich in de Liber Memorialis en stelde een fraai lees- en kijkboek samen over het kerkgebouw en het wel en wee van het godsdienstig leven van 1848 tot 1980. Verschijnt in augustus.

Met een tweede boek gaan wij de sportieve toer op. Fervente supporter Marcel Baetens en ex-speler Alex Van der Veken behandelen de levensloop van de Koninklijke Voetbalclub Racing Haaltert die dit jaar 75 jaar jong is: een unieke kijk op het Haalterts sportgebeuren, rijkelijk geïllustreerd! Een must voor elke voetbalfan! Verschijnt in oktober.

Noteer eveneens dat het documentatiecentrum gesloten is in de vakantiemaanden.

Er rest ons nog je een heel toffe vakantie te wensen.

De redactie

Twée kosterdynastieën in Denderhoutem (slot)

Toen koster Jan-Frans Van der Haeghen overleed op 11 februari 1811 kwam er in Denderhoutem met hem ook een einde aan de twee eeuwen lange kosterstraditie van de familie Van der Haeghen.

Onder de Atomse kerktoren begint ons verhaal van de kosterfamilie Van Damme bij **Philippus**, geboren in Schendelbeke op 24 april 1760, de jongste zoon uit het kroostrijk gezin van 7 kinderen van Livinus (° ± 1703 - † 1789) en Christina Haegeman (° 1716 - † 1793).

Philippus huwde ± 1794 in Aspelare met Carolina Bogaert. Hun eerste kind - hun dochter Theresia - werd geboren op 9 mei 1795 in Woubrechtgem. Hun eerste zoon Bernardus werd één jaar later geboren toen het echtpaar verhuisd was naar Denderhoutem en zijn intrek had genomen in het kosterhuis Van der Haeghen.

Zijn kosterchap begint bij het overlijden van Jan-Frans Van der Haeghen in februari 1811 met de goedkeuring van pastoor Emmanuel-Jozef Meeus en burgemeester Petrus-Johannes Buyl.

In 1830 - één jaar na de komst van pastoor Petrus-Joannes Boel en het begin van de gewapende opstand tegen de Hollanders - biedt de zeventig jaar oude koster zijn ontslag aan en stelt - gezien zijn oudste zoon Bernardus op 20-jarige leeftijd was overleden - zijn enige (27-jarige) zoon **Donatus** (° 06.10.1803) voor als zijn opvolger.

Denderhoutem telt op dat ogenblik 3.500 zielen en de jonge koster maakt in 1834 de vergroting van de Sint Amandus-parochiekerk door pastoor Boel mee.

Zeven jaar, later op 22 november 1837 - één jaar vóór het overlijden van Philippus op 4 juli 1838 - huwt Donaat met Scholastica Van den Steene (° 20.07.1810), de dochter van Petrus-Josephus Van den Steene en Berlindis Huylebroeck, het begin van een zeer vruchtbaar huwelijk met 10 kinderen (allen geboren en overleden in Denderhoutem, uitgez. Columba en Angelbertine):

- Van Damme, Joannes-Baptiste
° 22 november 1839, † 5 mei 1924
- Van Damme, Ludovicus-Josephus
° 18 november 1840, † 2 september 1849
- Van Damme, Marie-Paulina
° 5 december 1841, † 3 september 1849
- Van Damme, Cecilia-Dorothea
° 28 august 1844, † 2 august 1872
- Van Damme, Columba-Mathilda,
° 10 april 1846, † 23 februari 1930,
Neigem (∞ De Proost Jan-Baptiste)
- Van Damme, Engelbertina,
° 13 januari 1848, † 3 mei 1936, Ninove
- Van Damme, Theophilus-Alphonsius ,
° 31 juli 1849, † 16 april 1934
- Van Damme, Cyrillus-Oscar,
° 5 april 1851, † 22 december 1852
- Van Damme, Rosalia-Delphina,
° 1 oktober 1852, † 2 juni 1934,
(∞ Buyl Benedictus)
- Van Damme, Berlindis-Anastatia-Irmina-Maria,
° 8 september 1855, † 10 september
1910, (∞ Houtman Donatus)

Een kosterij kon zowel een beneficie als een *officie* zijn: in het eerste geval was een wijding vereist en sprak men van een matricularius die vast benoemd was. De wereldlijke custos was afzetbaar. De koster werd in principe door de pastoor benoemd tenzij het lokaal gebruik het anders wilde. De kerkmeesters hadden uiteraard ook zeggenschap.

Beklagenswaardig was de koster niet, aangezien hij toch altijd een niet onaardig deel kreeg van de opbrengst van de kerkelijke diensten. Bovendien behoorde Denderhoutem tot de betere "curen", niet direct om een weelderig leven te leiden maar evenmin om het lot van de armen te moeten delen.

Bovendien verkregen ze meestal van de kerkraad de vergunning om in het kostershuis ook een "komenijswinkel op te rigten met toonbank, schalen, gewigten, olie-vat, meelzakken en men allerhande grutterswaren (kruidenierswaren) uitgestald zal vinden".

Alhoewel de koster geen vast loon ontving en hoofdzakelijk afhankelijk was van de kerkelijke diensten, waarvoor hij feitelijk niet slecht betaald werd, kon hij ook nog rekenen op giften in natura vanwege de parochianen in de vorm van broden, paaseieren en van het zogenaamde "costercoren": naargelang van hun bezit aan ploegen of grond dienden de parochianen in vele dorpen jaarlijks een zekere hoeveelheid graan aan de koster af te staan. Soms werd dit vervangen door een vaste vergoeding uit de gemeentekas. In vele parochies kreeg hij daarboven ook een bezoldiging vanwege de kerk en eventueel ook van de armentafel of de gemeente.

De vaste inkomsten van de koster konden vele vormen aannemen. Soms was dit een globaal salaris, in geld of in natura, voor al zijn diensten. In andere gevallen was de wedde opgedeeld in vergoedingen voor het luiden van de klokken, het bespelen van het orgel, het wassen van de liturgische gewaden, enz.

Voor een jaargetijde - een jaarlijks terugkerende kerkdienst voor een overledene - kregen zowel de pastoor als de koster een vergoeding, veelal in de verhouding 2 tegen 1: de koster kreeg half zoveel als de pastoor. Trouwen was een dure aangelegenheid. Ook bij een begrafenis gold de 2-1-verdeelsleutel tussen pastoor en koster: 2/3 voor de pastoor, 1/3 voor de koster (begrafenisrecht).

Pastoor Boel verlaat de parochie in 1847 en wordt opgevolgd door pastoor Carolus-Ludovicus Germeersch. Die moet de parochie leiden in heel moeilijke tijden: er zijn mislukte oogsten, de aardappel oogst is catastrofaal en vooral de vernietigende cholera slaat toe. De pastoor meldt in zijn Stokregister dat jaar zeven berechtingen op één dag en een andere keer vijf overlijdens in één etmaal.

Wanneer de dokter of familie duidelijk zag dat de zieke "op zijn laatste lag", werd iemand naar de pastoor gestuurd met de vraag of hij het H. Oliesel ("de berechting") wilde toedienen. De kamer werd in gereedheid gebracht terwijl men wachtte op de komst van de pastoor. De pastoor, die de H. Olie en het H. Sacrament droeg, kwam meestal te voet naar het huis van de stervende. Hij werd voorgegaan door de koster en soms ook door misdienaars, die een bel luidden en een fakkel met brandende kaars droegen. De mensen kwamen naar buiten, knielden en maakten een kruisteken of baden een kort gebed. De pastoor besprenkelde de zieke en de kamer met wijwater, nam de biecht af en gaf de communie. De priester dipte de toppen van zijn rechterduim en wijsvinger in het water. Met zijn duim bracht hij het heilig oliesel aan op de gesloten ogen, de oren, neus, mond, handen en voeten. Hij veegde onmiddellijk de zalf weg met "een bolleken watte" dat hij tussen zijn rechter pink- en ringvinger stak. Tenslotte reinigde hij zijn duim met het zesde "bolleke watte" en met het stukje brood.

Globaal genomen was de wedde van een koster een conglomeraat van diverse vaste en casuele vergoedingen. Onder de laatste categorie kan men onder meer de inkomsten uit jaargetijden rekenen, alsook de "ius stolae" ofte stooelrechten - dit zijn de vergoedingen die bij huwelijken, geboorten en begrafenissen betaald dienden te worden.

Soort	Nr	Perce	Land	INL	Onge	G/A	
Art. 1600. — Vandamme, Dnustus, clerc., Denderhoutem.							
B	1516 ^a		Land	18,50	7,04		
	1210 ^a		"	6,20	1	6,20	
	1720		"	33,60	1	34,61	
	1710 ^a		"	15,70	12	14,30	
C	2015 ^a		"	15,10	3	9,43	
D	1407 ^a		Tuin	5,50	2	5,66	
	1575 ^a		Land	17,50		14,30	
	1687		"	35,00	1	36,98	
C	2158		"	5,50	1	5,47	
H	1576 ^a		Tuin	7,00	2	7,21	
C	1016		Hooiland	15,70	3	8,05	
B	1573		Land	9,90		7,13	
C	2115		"	21,80	1	18,03	
D	1577 ^a		Tuin	6,60	2	6,80	
	1125		Huis	2,70	2	2,78	102,00
	1126		Tuin	6,20	2	7,01	
				221,60	204,10	102,00	

Welke eigendommen een inwoner had weten wij uit de kadasterlegger horend bij de Popp-kaart van Denderhoutem (± 1850). Het kadaster stond sinds het begin van de negentiende eeuw in voor de verzameling van alle gegevens die nodig waren om de grondbelasting op een eerlijke manier te heffen. Daarvoor werden in alle gemeenten lijsten bijgehouden van de eigenaars van de plaatselijke gronden en huizen, met opsomming van hun onroerende bezittingen en de kwaliteit en waarde ervan. Zo weten wij dat Donatus Van Damme in ± 1850 zestien eigendommen in Denderhoutem had vergaard waaronder het vroegere kostershuis Van der Haeghen en de bijhorende tuin.

Koster Donaat Van Damme overlijdt op 76-jarige leeftijd in Denderhoutem op 24 augustus 1879 onder het pastoraat van Dominicus De Rijck. Zoals de traditie het wil nam zijn oudste zoon **Joannes-Baptiste** (° 22.11.1839) dan de kosterij van zijn vader over.

Pastoor De Rijck overlijdt vroegtijdig en wordt op 15 februari 1886 opgevolgd door Aalstenaar Guillelmus (Willem) Van de Putte wiens autoritaire instelling tegenover het politieke bedrijf al van bij zijn aankomst zorgde voor tweedracht in de eens zo eendrachtige katholieke formatie. Hij was een felle verdediger van de traditionele Katholieke Partij en een fervent tegenstander van de Daensisten en zeker van hun Atoms boegbeeld Aloïs De Backer die hij van op de preekstoel met alle zonden van Israël belaadde.

Niettegenstaande de felle tegenstand van De Backer (die een nieuwe kerk verkoos boven een uitbreiding van de bestaande) slaagde Van de Putte er toch in de parochiekerk te vergroten.

(Theophile) **Alphonse Van Damme**, de broer van koster Joannes Baptiste Van Damme had ongetwijfeld de fotograaf aan het werk gezien die pastoor Van de Putte had laten komen om de werkzaamheden aan de kerk te fotograferen. Alphonse Van Damme had zeker ook kennis gemaakt met de fotograaf (fotografen?) die op het dorp met hun grote camera's waren neergestreken en nevenstaande foto had ongetwijfeld zijn zakelijke interesse gewekt.

En dus startte Alphonse als opdrachtgever met een eerste reeks prentbriefkaarten (1904) waaronder uiteraard een van de Sint-Amanduskerk die in 1901 vergroot werd met de twee zijbeuken.

Op onderstaand detail van de prentkaart poseert Alphonse met zijn echtgenote Sidonia Goossens (° Koekelberg 4.3.1857 - † Denderhoutem 6.6.1946) en zijn tien kinderen voor het (tweede) 'kostershuis' op het bovendorp, oorspronkelijk

volgens de kadastergegevens de herberg van Jozef de Schrijver.

Deze oude prentkaarten capteerden een momentopname uit het verleden en in de bericht(jes) die de afzender(s) er op schreven laten ze ons nu nog in hun leven binnen kijken.

De eerste reeks(en) prentkaarten van begin 1900 zijn nu gegeerde verzamelobjecten waarvoor verzamelaars met veel plezier (heel) diep in de zak tasten.

Diezelfde fotografen zagen met de opkomst van de prentkaarten ook een volledig nieuwe markt voor hen open gaan: nu konden ze hun actieterrein met de hulp van lokale winkeliers en hun contacten met de drukkerijen sterk uitbreiden.

Niet alleen Désiré Goubert, zelf geen drukker, maar ook gelegenhedenuitgever, zag hoe vlotjes de verkoop van prentkaarten liep bij buur Alphonse Van Damme. Pientere 'commerçant' zijnde zocht en vond hij een oplossing bij Eduard Nels, waarschijnlijk de grootste uitgever van (oude) Belgische prentkaarten. Amand Van Keymeulen, winkelier op De

Kat, dacht terecht dat hij het eveneens aankon en zijn voorbeeld vond ook navolging bij Gilbert Van der Burgh - ("Trek") Maria Coppens en later bij Elva Mipri (Adv. De Backerstraat) en zelfs nog bij anderen van buiten de gemeente, o.a. Anneessens en Evenepoel, beiden van Ninove.

Ook het oorspronkelijke (eerste) kosterhuis op het benedendorp werd opgenomen in zijn eerste selectie (1906) en daarop is duidelijk het winkelgedeelte herkenbaar aan het gevelbord met reclame.

Wanneer jonkman-koster Joannes-Baptist overlijdt op 5 mei 1924 stelt zich een probleem qua opvolging: de kosterij blijft wel in handen van de familie Van Damme, Hubertus-Josephus, de jongste zoon uit het gezin van 10 kinderen van (Theofilus)

- Van Damme, Maria-Theresia-Helena,
° 1 juli 1880, † 12 december 1977
- Van Damme, Jules-Marie-Joseph,
° 12 august 1882 in Sint-Pieters-Jette
- Van Damme,
Joannes-Franciscus-Cyrillus,
° 6 december 1884, † 25 april 1973
- Van Damme, Barbara-Maria-Cecilia,
° 27 november 1886, † 14 April 1888,
- Van Damme Mathilda-Josephina-Maria,
° 18 augustus 1889, † 1 november 1963
- Van Damme, Donatus-Pius-Remigius,
° 5 mei 1891, † 4 november 1968 in
Groot-Bijgaarden
- Van Damme, Auguste-Marie-Joseph,
° 7 november 1892, † 22 April 1893
- Van Damme, Cecilia,
° 7 juni 1894, † 17 december 1972
- Van Damme, Hubertus-Benedictus,
° 20 februari 1897, † 17 mei 1897
- Van Damme, Hubertus-Josephus,
° 23 februari 1899, † 14 april 1993

Alphonse Van Damme en Sidonia Goossens volgt zijn oom op in kerkdienst als waarnemend koster. De kinderen, uitgezonderd Jules en Donatus, werden geboren en zijn overleden in Denderhoutem.

De bisschoppelijke kosterraad stelde hem in die hoedanigheid aan op 10 juni 1924. Hubert legde nog examen af en werd definitief benoemd op 31 augustus 1938.

Hubert woonde met zijn ongehuwde zusters in het ouderlijk kostershuis op het bovendorp waar zij in

het linker gedeelte ervan een winkel van koloniale waren, zaden en dergelijk verkochten maar ook "suikerbollen" voor de jeugd en de fameuze Expo 58 broodjes.

Hubert kreeg ernstige stemproblemen en zijn broer Cyriel kwam hem ter hulp bij de uitoefening van het kosterambt. *(foto onderaan met beide onderpastoors Firmain De Vreese en Gaston De Wolf - uiterst rechts Jules Van Damme)*

Hubert bekwam eervol ontslag op 31 oktober 1966 en werd opgevolgd door Herman Buyle (Welle).

Cyriel, die in het oude kostershuis op het benedendorp woonde met echtgenote Maria-Margareta-Cecilia Van den Steen (° 25.8.1892- † 14.10.1967) , zijn 2 dochters Agnes (° 8.4.1924 - † 18.12.2013) en Imelda (° 19.4.1922 - † 14.2.2007) en zoon Jules (° 10.1.1928 - † 17.10.1967) verzorgde ook gelegenhedsdrukwerk (o.a. bid- en communieprentjes).

De woning werd uiteraard verbouwd en het winkelgedeelte doet nu dienst als apotheek.

Cyriel overleed op 25 april 1973, zijn broer Hubert overleed op 14 april 1993.

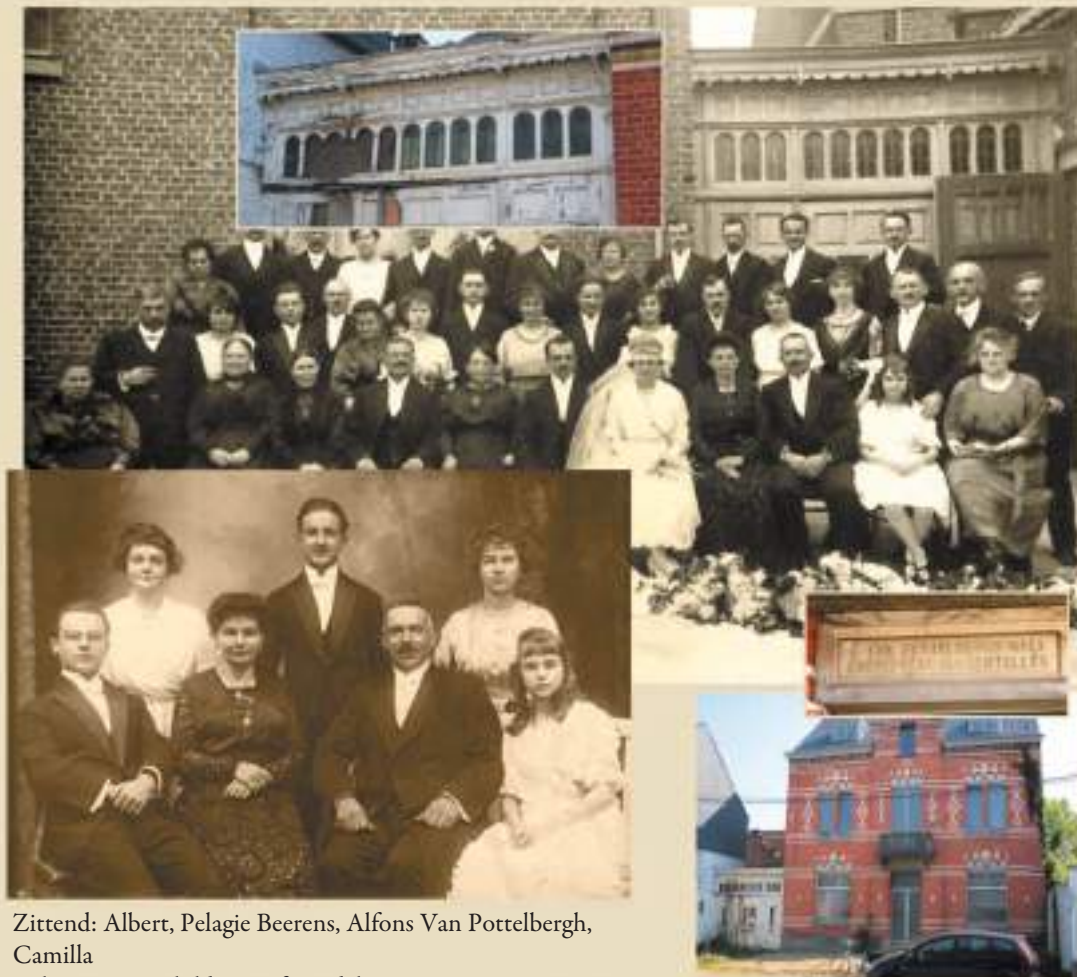
Luc POTS

Een foto vertelt een verhaal

Bouwonderneming Van Pottelbergh - Erembodegem-Terjoden

1927 - Huwelijk van Maria Mathilde met Theo Opdebeek

Zittend: Albert, Pelagie Beerens, Alfons Van Pottelbergh, Camilla

Achteraan: Mathilde, Jozef, Madeleine

Foto uit 1927 n.a.v. het huwelijk van Mathilde

Ouderlijk huis familie Van Pottelbergh

Jaren geleden ontvingen wij een reeks niet-geïdentificeerde foto's van een huwelijksplechtigheid.

De kunstige afwerking van een poort, duidelijk herkenbaar op bovenstaande familiefoto, leidde ons naar Terjoden. Langs de Geraardsbergse steenweg staat een herenwoning met boven de deur in een steen gegrift: *'A. Van Pottelbergh - Raes, Entrepeneur - Dentelles'*.

De *'Entrepeneur'*, Alfons Van Pottelbergh (° Erembodegem-Terjoden, 29-11-1869 en er overleden op 16-01-1937) was schepen in Erembodegem van 1921 tot 1926 voor de Katholieke Partij en voor-

zitter van de Kerkraad van de parochie Terjoden. Hij huwde in 1927 met Maria Clementina Raes (° Haaltert Ede in 1879 en + te Erembodegem op 23-08-1894).

Vijf kinderen zagen het levenslicht in Erembodegem: Mathildis Maria Florentina (°05-03-1896) gehuwd met Theo Opdebeek, zij woonden in een herenhuis (nu nr. 166) pal tegenover het rustoord Sint-Anna; Pelagia Magdalena Petronella (° 27-02-1898), huwde dokter Omer De Graeve uit Haaltert. Zij woonden in de fraaie woning in de Stationsstraat (nu nr. 17); Fredericus Franciscus Albertus (° 18-05-1900), huwde

Alfons Van Pottelbergh

Romaine Van Der Perre en verbleven in het ouderlijk huis. Camillus Josephus (°25-03-1902) huwde met dame Flore Dervaes en vestigde zich in de vroegere woning van dokter Demade (Stationsstraat nr. 167). Een vierde kind, Josephus Oscar, geboren op 21-07-1904, overleed in het eerste levensjaar. Het

(Romaine Van de Perre, echtg. Albert Van Pottelbergh, mgr Daem en Zuster Germania)
Mgr Daem (Sint-Antelinks, 11 mei 1902 – Antwerpen, 23 april 1993), bisschop van Antwerpen van 1962 tot 1977.

vijfde kind werd een dochter, Camilla Philomena Germania (°05-05-1906). Zij werd religieuze bij de Franciscanessen (Zuster Germania) en verbleef in Rome.

De twee zonen, Albert en Jozef volgden hun vader op en bouwden de firma uit tot één van de belangrijkste ondernemingen in het land. In de bloeiperiode na WO II stelden zij enkele honderden vaklui

VAN POTTELBERGH ZONEN ALGEMENE ONDERNEMINGEN
P.V.B.A. EREMBODEGEM - TERJODEN
Tel.: Aals: 242.04 & 222.07
H. B. Aals: 2018

LIJST DER VOORNAAMSTE WERKEN

KERKEN EN OPENBARE GEBOUWEN:

- Parochiale kerk te Terjoden-Erembodegem
- Kerk van het Heilig Hart te Aalst
- Kerk van O. L. Vrouw te Aalst-Mijlbeek
- Kerk St Jozef te Mechelen-Coloma
- Parochiale kerk van O. L. Vrouw-Waver
- Kerk van het klooster te O. L. Vrouw-Waver
- Kerk van het klooster te Ronse
- Kerk van het Medisch Instituut te Zwijnaarde
- Kerk van het gesticht te Corbeek-Loo
- Kerk van het gesticht te Beersdam
- Kerk van het St Paulusgesticht te Gent
- Kerk van het Groot Seminarie te Mechelen
- Parochiale kerk Minnenstraat te Lebbeke
- Parochiale kerk St Laurentius te Antwerpen
- Parochiale kerk te St Job in 't Goor (wederopbouw)
- St Martinuskerk te Aalst (herstelling)
- Kerk en Pastorij te St Pieters-Woluwe
- Gemeentehuis te O. L. V. Waver
- Hospitaal De Nayer te Willebroeck
- O. L. V. kliniek te Aalst-Mijlbeek
- Instituut Henri Jasper te Tervuren (Nat. Werk v. kinderr)
- St Lucas Instituut te Gent (vergrotingswerken)
- Parochiale kerk H. Hart te Bevegem-Zottegem
- Parochiale kerk te Erembodegem (wederopbouw)
- Kliniek H. Hart van Maria te Neerpelt

KLOOSTERGEMEENTEN:

- Nieuw Groot Seminarie te Mechelen
- Kraakzinnigengesticht te Corbeek-Loo
- Kraakzinnigengesticht te Beersdam
- Medisch Ped. Instituut te Zwijnaarde
- Medisch Ped. Instituut te St Job in 't Goor
- Doodstommengesticht te St L. Woluwe
- Retraitehuis te Zwijnaarde-bij Gent
- Middelbare School St Paulus te Gent
- Middelbare School te Merkssem
- Middelbare School te Deurne
- Kloostergebouw te Lummen
- Medisch Pedagogisch Instituut te Zwijnaarde (wederopbouw)
- Vakschool, Tessenderloo
- Noviciaat St Stanislas te Maria-Aalter
- Hoofdgebouw, Stropstraat, Gent
- Instituut St Juliaan, Gent (verand.)
- Kraakzinnigengesticht, Loozajoud
- Klooster en kostschool, Auderghem
- Sanatorium, Sijsele
- Klooster en kostschool, O. L. Vr. Waver
- Feestzaal en Kapel, Ternat

Een gedeelte van de ellenlange lijst van uitgevoerde werken

Jozef Van Pottelbergh Albert Van Pottelbergh

te werk. Hun specialiteit was kerkenbouw, kloosters, ziekenhuizen (o.a. OLV Aalst), scholen en industriële gebouwen. In de lijst van hun voornaamste realisaties tellen wij een twintigtal kerken waaronder de parochiekerken van Terjoden, H. Hart en Sint-Jozef te Aalst, Bevegem-Zottegem e.a.

Het is bij de bouw van deze laatste dat Jozef verongelukte op 5 oktober 1950.

Pastoor Bressens noteerde in zijn dagboek: *'Een spijtig ongeval gebeurde in de maand oktober 1950, wanneer het werk praktisch af was. Tijdens een controle aan de toren viel aannemer Van Pottelbergh door het klokkengat en op het oksaal te pletter.'*

De *'Gazette van Aelst'* berichtte op 8 oktober:

'Aannemer stort van 12 m. hoge stelling te Zottegem.'

De bevolking van Zottegem en omstreken werd Donderdag pijnlijk verrast door de tragische dood van een bekend aannemer Dhr. Jozef Van Pottelbergh, 48 jaar uit Erembodegem-Terjoden, broeder van het Provinciaal Raadslid.

Dhr. Van Pottelbergh die werken uitvoerde aan de bijna voltooide kerk te Zottegem-Bevegem, stuikte Donderdag na de middag van een 12 m. hoge stelling. De ongelukkige die zware verwondingen opliep was bijna op slag dood. Een onderzoek is ingesteld naar de oorzaak van het ongeval.'

De begrafenis had plaats op maandag 9 oktober om 11u in de parochiekerk te Terjoden.

Amper twee jaar later overleed zijn broer Albert op 11 december 1952.

Dat dit enorme problemen met zich meebracht was niet te verwonderen. Zonder leiding werd de firma dan ook opgedoekt. De woning werd aangekocht door Firma De Clippel (wasmachines Overall). In 2012 werd het mooie gebouw verworven door boeddhistische monniken, die het sinds 2016 laten restaureren.

Een onderzoek in het Provinciaal Archief Gent (1) gaf ons enkele verdere gegevens over de onderneming en over de politieke loopbaan van Albert Van Pottelbergh.

Albert volgde de voetsporen van zijn vader en werd kandidaat voor de Christelijke Volkspartij (CVP). Hij werd verkozen en was gemeenteraadslid van 1938 tot 1946. In 1940 aanvaardde hij het schepenaamt. Door de overlijden van provincieraadslid Ides della Faille d'Huyse werd Van Pottelbergh opvolger in de Provincieraad. Bij de volgende verkiezingen in het bevrijde België op 24 februari 1946 werd hij rechtstreeks verkozen. De CVP kreeg drie van de vijf zetels in ons district. Enkele dagen later werd Van Pottelbergh verkozen als nieuw gedeputeerde in een homogene CVP-deputatie. Hij kreeg de bevoegdheid over de provinciale wegen, een keuze gebaseerd op zijn professionele activiteiten. De bevoegdheid over de provinciale wegen liet in deze naoorlogse periode, waarin de wederopbouw van primordiaal belang was, weinig ruimte voor eigen initiatieven. Soms lag hij in de clinch met de gemeentebesturen die geen volledig herstelprogramma ingediend hadden bij de provincie. Veel besturen werden opgeschrikt door de immense heropbouwtaak. Hij moest toegeven dat hij onwillige burgemeesters slechts 'attent' kon maken op de fundamentele structuurproblemen.

Van Pottelbergh overleed op 11 december 1952. Hij werd postuum gehuldigd in de Provincieraad op 26 februari 1953. Zijn collega's typeerden en waardeerden hem vooral voor zijn *'bevoegdheid en zakelijkheid, zijn minzaam en zachtmoedig karakter en vooral om zijn beroepskennis in de dossiers waarvoor hij bevoegd was'*. In de raad werd hij opgevolgd door Wim Verleysen, eveneens van Erembodegem.

De begrafenis van *'Mijnheer Albert'* zette Terjoden in rep en roer. Honderden zakten af naar de parochiekerk. Een fotoreportage van Arphoto (Brussel) toont ons enkele beelden van de droeve gebeurtenis

Begrafenis Albert Van Pottelbergh

Minister Moyersoen bij de begroeting

Willy De Loose

1- VALCKE T., *De Fonteynen van de Oranjeberg, deel 4 (Nico Wouters-A. Van Pottelbergh)*, blz. 401-404.
Uitg. Academia-press Gent, 2003.

Dank aan André Van Pottelbergh voor de informatie en het beeldmateriaal, aan Omer Van Cromphaut die de huwelijksfoto's schonk aan de HK en aan Julien De Vuyst en Marc Stalpaert voor de info.

Merkwaardige munt gevonden te Haaltert

Onlangs bracht één van onze medewerkers een muntje mee, dat door onze numismaat Marc nauwkeurig werd onderzocht. Het muntje werd gevonden in een karrenspoor langs de Eekbaan of Vlierenpaalweg (van Kraaiwinkel richting Aalst).

Na onderzoek bleek het hier te gaan om een Spaans muntje. Het betreft een "4 Maravedis" koperen munt met op de voorzijde een kasteel en op de keerzijde een klimmende leeuw naar links. Het muntteken is Aquaduct met het jaartal 1618. In 1609 wisten Albrecht en Isabella een twaalfjarig bestand te sluiten, waarin een periode van relatieve rust en bloei aanbrak. In de Spaanse Nederlanden werden vooral in Vlaanderen en Brabant munten geslagen. Het is dan ook zéér verwonderlijk, dat onze munt niet hoort in deze reeks, maar er wel eentje is, geslagen in Spanje. Heeft een Spaans soldaat dit muntje verloren, toen hij op weg was richting Aalst ? Wij helpen u steeds bij het determineren van uw munten. Kom eens langs in de lokalen van de Heemkundige kring.

Marc Stalpaert

Wachthuisjes (roethuisjes) aan de spoorlijn Burst-Denderleeuw te Haaltert

In *'De Werkman'*, het Daensistisch blad van 16 maart 1883 lezen wij: *'Haaltert-M. de Sadeleer heeft in de Kamer gesproken tegen d'Huizekensmans welke men gaat afzetten, om vrouwvolk in hun plaats te stellen, willende aldus eenige centiemkes te profiteren.'*

'Huizekensman' is de volksnaam gegeven aan de bareelwachters die verbleven in de zogenaamde 'roethuisjes' aan de bewaakte overwegen.

Laten wij de interpellatie van nabij bekijken. De bareelwachters werden verwittigd dat zij vanaf 15 maart zouden vervangen worden door vrouwen. De aankondiging riep vele emoties op bij personeel en omwonenden. Verscheidene gemeentebesturen waaronder dat van Haaltert, protesteerden met klem.

Het was dan ook niet verwonderlijk dat de toenmalige volksvertegenwoordiger en Haalenaar Ludovicus de Sadeleer tijdens de zitting van 13 maart zijn pijlen richtte op de minister van Openbare Werken Olin om deze, volgens hem onrechtvaardige situatie aan te klagen (1).

'De huidige werknemers worden letterlijk op straat gegooid! Na vele jaren van onberispelijke dienst en dan nog aan een mager salaris. Ik zag gisteren vele ongelukkige met tranen in de ogen, met angst wat de toekomst voor hun vrouw en kinderen zou brengen. Ik wil enkele voorbeelden geven uit mijn regio.'

Wachthuisje nr. 10 in Haaltert wordt bemand door Karel Lodewijk De Doncker (Berlindis Ganzeman), in dienst sinds 1868 en vader van vijf kinderen, waarvan de oudste 12 jaar is.

Bareel nr. 14 wordt bemand door genaamde Karel Lodewijk Bogaert (Joanna Van Keymeulen), vader van acht kinderen.

In Mere aan bareel nr. 18 werkt de genaamde Schockaert, vader van 5 kinderen.

Men stelt deze maatregel voor onder het mom van besparingen. Hoeveel verdienen deze ongelukkigen? Netto 1 fr.80 ct. per dag (nu ca. € 10). Dergelijk mager

loon voor een harde job van 6u 's morgens tot 9u 's avonds in weer en wind, winter en zomer. Komt daar nog bij het toezicht op de sporen en spoorovergang. Sinds een paar jaar werd ook de levering van oude spoorbiels gebruikt voor de verwarming afgeschaft. Hun huisjes worden niet onderhouden, niet geschilderd, ze zijn onderhevig aan vocht en in vele gevallen onbewoonbaar. En dat allemaal onder de noemer 'besparingen'!

Vrouwen inschakelen à 60 ct. per dag voor een even zwaar werk, is dat de oplossing?

Ook de veiligheid wordt er niet mee gediend. Ik ken zeer goed de lijn Burst-Denderleeuw. Er zijn veel bochten, waardoor de bareelwachter de trein laat bemerkt. Mr. de Minister, gij stelt de voorbijgangers en reizigers bloot aan erge ongelukken.

Verscheidene openbare besturen, waaronder Haaltert, hebben reeds protestacties ondernomen. Ik vraag dan ook aan de minister de beslissingen te herzien om deze desastreuze situatie te vermijden.'

Minister Olin repliceerde: 'Deze morgen ontving ik pas het bericht van l'honorable député d'Alost' om zijn interpellatie aan te kondigen over de situatie van de drie bareelwachters.

Er kwamen geen opmerkingen van andere gemeentelijke administraties, waarschijnlijk kennen zij het adres van onze dienst niet!

Mag ik opmerken dat in de buurlanden de meeste lijnen bediend worden door vrouwen. Het geeft een mogelijkheid de gezinssituatie te verbeteren.'

In verband met wachthuisje nr. 14 (overweg Kraaiwinkel) ontdekten wij nog de aanvraag van de Belgische Spoorwegen voor de geplande aankoop van de grond (2-3).

'ADMINISTRATION DES CHEMINS DE FER DE L'ETAT BELGE

Aan de heren Ruysinck, Jean Baptiste en Casimirus, grondeigenaars.

Mijnheeren,

Ik heb de eer u te laten weten dat het Bestuur der Staatsspoorwegen beslist heeft van waarschijnlijk het toekomstige jaar, op uwen eigendom gelegen bij den overweg Nr 14 der spoorlijn van Denderleeuw naar Zottegem een wachthuis te bouwen om voor woning te dienen voor den bareelwachter .

Het bovenvermeld bestuur gelast mij U te vragen of gij zoude willen toestemmen dat het staatsbestuur bezit neme van den noodigen grond (6 centiaeren) op den datum nog onbekend dat de werken zullen beginnen op voorwaarde dat de staat u vier en half francs per honderd 'sjaars interest zoude betalen, te rekenen van de dag der inbezitneming van uwen eigendom, tot den dag der betaling op de sommen die u zullen betaald worden voor den verkoopprijs, de schadeoostelling voor waarde vermindering van uwen grond, hetzij in der minne of door het Tribunaal, in geval wij niet eens zouden zijn over den verkoopprijs.

Gij zoudt mij verplichten Mijnheren uw besluit binnen acht dagen te laten kennen, daar het staatsbestuur hoogst aandringt om den datum te kunnen vaststellen op de welke de werken en de aanbesteding zouden kunnen gebracht worden.

Aanvaarde Mijnheren de verzekering mijner hoogachting,

De Sectie – Overste.

Ps: In geval van toestemming moet gij mij het hier bijgevoegde stuk ondertekend terugbezorgen door den drager.'

Marc Stalpaert

1- Brussel, Archief Kamer van Volksvertegenwoordigers, Handelingen Parlement, Zitting van 13 maart 1883, blz. 660-661

2- Persoonlijk archief

3- Kraaiwinkel: eerste lid kan wijzen op vogelnaam of staat in verband met het Middelnederlands 'crade = lattenwerk, afsluiting met latten'. Tweede lid 'winkel=hoek'. In de volksmond wordt deze plaats 'techel' genoemd = haag ('lant ghelegghen upten crayenwinckele aen thechelken', Schepenboek 1529).

Achtung: Dodendraad!

Vlucht van burgemeester Paul de Sadeleer naar Nederland-1917

Wij weten dat de familie Baron de Sadeleer koningsgezind en zeer gehecht waren aan 'het vaderland'. Vaderlandsliefde was voor hen geen ijdel woord.

Hun leuze stond gebeiteld in het familiewapen: 'Semper memor patriae' (Steeds het vaderland gedenkend). Lodewijk Baron de Sadeleer, senator

en minister van Staat, zetelde in de Kroonraad. Zijn dochter Marie-Louise was verantwoordelijk voor verscheidene hulporganisaties die vanuit Amerika hulp boden aan de Belgische bevolking tijdens en na WO I (1). Zijn zoon Etienne werd vrijwilliger en sneuvelde. De tweede zoon, Paul, onze latere burgemeester, verkoos zich als vrijwilliger bij de Belgische strijdkrachten te vervoegen via de vluchtweg (hierna beschreven) naar Nederland en zo verder via Engeland naar Frankrijk (2).

Door het feit dat Nederland neutraal en België bezet was, werd de B-N grens het uitverkoren gebied voor allerhande grensactiviteiten zoals spionagenetten, brieven- en krantensmokkel, ontsnapingsroutes, desertie van Duitse soldaten enz. Sommige smokkelaars werkten voor de Duitse inlichtingendienst en speurden naar militaire informatie die soms in soldatenbrieven stond.

Koeriers verstopten kleine briefjes in de zoom van de kleding, onder schoenzolen en in sigaren. Dat deden ook zij die van de Duitsers een 'Passierschein' kregen om de grens over te steken.

De Duitse controleposten hadden vrij vlug ontdekt dat hun grensbewaking niet perfect was. Voor hen was het niet efficiënt dat er regelmatig duizenden jongeren over de grens trokken om zich na een spoedopleiding via Folkestone en Dieppe bij het Belgische leger te voegen.

Een Duits officier kwam op het 'lumineus' idee een elektrisch geladen draadversperring te spannen

langs de Belgisch-Nederlandse grens over een afstand van 450 km. Verschillende centrales leverden stroom met een spanning van ruim 2000 Volt (3).

De versperring stond uiteraard op Belgisch grondgebied. Op bepaalde afstanden stonden er wachthuisjes voor de 'Grenzschutztruppen' die opereerden langs de versperringen.

Vrij vlug werden methoden uitgedokterd om deze hindernis te omzeilen, zij het met enorme risico's.

Rubberen handschoenen en laarzen waren hulpmiddelen om te ontsnappen aan de elektrocutie. Anderen gebruikten houten tonnen of een houten frame om tussen de draden te plaatsen en zo een doorgang te maken. Werden de waaghalzen ontdekt, dan volgde steevast de dood met de kogel.

Ook de vindingrijkheid van de kinderen was indrukwekkend. In de grensgemeente Boekhoute,

die ook versperd werd door de dodendraad, speelden kinderen met hun vlieger in de tuin, vlak aan de grens. De wind zat goed en de vlieger circuleerde speels over de grens. Toen knipten de jeugdige snaken het touw door en de vlieger met de daaraan gebonden informatie over de Duitse stellingen en hun transport belandde bij de geallieerden.

Ontsnappingsroutes werden tegen betaling aangelegd en met de hulp van zogenaamde 'passeurs' ontsnapten maandelijks nog honderden vluchtelingen. Bepaalde bronnen spreken van ruim 20.000 gesmokkelde personen tussen september 1915 en het einde van de oorlog.

Helaas waren er ook gevaren verbonden aan deze onderneming. Men raamt het aantal dodelijke slachtoffers op ca. 500.

Paul de Sadeleer wou, net als zijn broer Etienne, zich aanmelden als vrijwilliger. Hier was maar één mogelijkheid: zich bij de strijdkrachten vervoegen in Frankrijk via de gevaarlijke vluchtweg België-Nederland.

Hoewel Paul reeds gehuwd was en vader van drie kinderen nam hij het risico. Weken op voorhand bereidde hij zijn vlucht minutieus voor. Het vertrek was gepland op zondag 10 juni in Brussel na een eucharistieviering in de Jezüetenkerk op de Kunstlaan.

Hij vertrok uit Café Albert, samen met twee medevluchtters. Het ontsnappingsgeld zou 1200 B.Fr. bedragen (ca. € 30), wat een enorm bedrag was in die periode!

Een zekere Paul Schoeters kwam hen verwittigen dat het vertrek gepland was om 11u.

Met de tram ging het naar Merksem en Brasschaat-Polygoon. In een herberg langs de Bredabaan kwam een 'gidse' (Mademoiselle Trinette) bij het gezelschap voor de verdere tocht te voet.

Sporadisch ontmoetten zij soldaten die hen niet controleerden: dit waren soldaten 'en ballade', zonder helm of geweer, 'd'inoffensifs promeneurs'.

De hoofdwegen werden angstvallig vermeden. Trinette loodste hen door graanvelden en bossen, richting Breda. Na uren stappen in een verzengende hitte, zonder noemenswaardige problemen, was de grens nabij. Toen een Duitser op de fiets hen voorbijreed was er lichte paniek. Doch de soldaat vervolgde zonder controle uit te oefenen zijn weg.

De argwaan steeg bij een ontmoeting met een nieuwe duistere figuur: Trinette noemde hem 'de smokkelaar'. Het was een jonge man met een geblokte figuur en donkere haren, weinig van zeg. Hij leidde hen naar een graanveld waar zij zich verstopten, ver weg van de baan. 'De smokkelaar' liet hen alleen achter en zou later terugkeren met enkele flessen bier en brood met 'filet d'Anvers'.

Hij leerde hen ook een tactiek om door de versperping te geraken: de elektrische draad was op ongeveer 30 cm. boven de grond gespannen. Met een houten stok kon de draad opgelicht worden zodat er slechts een 10-tal centimeter restten tussen het lichaam en de draad. Dit was een tegenvaller, want er was hun beloofd in Brussel dat de doorgang zou gebeuren door middel van een houten ton (zie afbeelding), wat toch veiliger was. De vluchtelingen beschikten over geen enkel isolatiemiddel om hen tegen elektrocutie te beschermen, 'mais il est trop tard pour reculer et à la grâce de Dieu!'

Ondanks de 'camouflage' werden zij bij het vallen van de avond verrast door de eigenaar van het graanveld. Trinette deed haar uiterste best om de boer te kalmeren, die uithaalde voor de vernieling van zijn graan. Met de betaling van twee Duitse Marken verdween hij zonder morren, met de belofte zijn ontdekking geheim te houden.

Onze burgemeester noteerde in zijn dagboek: *Ik probeerde de slaap te vatten. Ik dacht dat ik misschien nog maar enkele uren te leven had. Ik bereidde mij voor op deze mogelijkheid. Ik bad en deed beloften. Ik beloofde 10 missen, zou 30 maal naar de mis gaan. Ik aanbad de Maagd Maria en diverse heiligen. Ik dacht aan Ida en aan onze kinderen, aan papa, enz. Maar ik had vertrouwen.'*

Omstreeks 23u verscheen 'de smokkelaar' opnieuw en porde de drie aan om te vertrekken. Paul: *'Ik kon mijn angst amper verbergen, misschien overleefden wij dit avontuur niet...nous allons être à quelques centimètres de la mort'*.

Het ging verder dwars door velden en weiden, 'de smokkelaar' voorop, Trinette en de anderen volgend 'à la file indienne'. De spanning steeg. Zij naderden twee gevaarlijke wegen die echter zonder problemen gedwarst werden. Daarna konden ze opnieuw in een graanveld verpozen.

In de verte ontwaarden zij de lichtbundels van de grenswacht: om de versperring ook 's nachts optimaal te kunnen bewaken werden op bepaalde plaatsen immers enorme straallampen geplaatst.

De begeleider (*porteur*) trok er alleen op uit. Het was ca. 1u30 toen 'de smokkelaar', tot hun verbijstering, verscheen met een Duitse militair! En hoe onwaarschijnlijk ook, dat stelde hen gerust. Paul schreef: *'Maintenant j'ai confiance! De voir ce soldat, j'ai la conviction que nous réussirons...'*

Hier werd ook het overeengekomen bedrag betaald aan de 'porteur' die hen verder zou begeleiden samen met de Duitse soldaat. Ook namen zij afscheid van Trinette, *'Bonne poignée de mains à la jeune fille qui nous a conduit avec un sangfroid, un calme et un courage admirables.'*

Ook 'de smokkelaar' drukte hen de hand en wenste hen alle succes toe. Het verdere verloop van het avontuur lag in de handen van een Duitse soldaat!

De volgende honderden meters werden afgelegd in een ijzige stilte. Ze verborgen zich zo goed mogelijk in de klare maneschijn, langsheen woningen en wachtposten waar Duitsers vertoefden (*...nous marchons sur la pointe des pieds, en retenant notre souffle*). Een weinig verder verwittigde de soldaat hen voor 'ein grosse Hund'.

Na ongeveer een uur wandelen kwam een tweede verrassing: de soldaat verdween en verscheen enkele minuten later met een collega, die informeerde of zij niet van de 'Geheime Polizei' waren, waarop onze dorpsgenoot prompt antwoordde: *'Nein! nein! Ich bin Rechtsanwalt (advocaat). Wir sind allen Belgier!'*

Nu kwam de gevaarlijkste onderneming: het ontwijken van de elektrische versperring, de gevreesde 'dodendraad'. De draden werden een weinig omhoog getild door de militairen en één voor één kropen zij plat tegen de grond gedrukt onder de draden.

Alles gebeurde probleemloos, terwijl een schildwacht met helm en geweer over de schouder rustig patrouilleerde (*'se promène près de nous l'air indifférent'*).

Veilig aan de overkant beland, ijlden de drie mannen richting struikgewas. Ze waren in Loenhout en stapten verder noordwaarts, richting Breda. Het was 4u30, na een tocht van meer dan 13 uren, waren ze niet echt moe! In de verte ontwaarden zij een klokkentoren met de Hollandse vlag: Zundert!

Opgelucht en zonder moeilijkheden ging de tocht verder. Breda begroette hen in een stralende ochtendzon. Vandaar ging het via Rotterdam naar Den Haag, waar Paul de Sadeleer verwelkomd werd door zijn tante Esther.

Na enkele dagen vertoeven in Nederland reisde hij verder via Engeland en arriveerde op 9 augustus in het opleidingskamp in Auvours, waar hij verbleef tot 25 september 1917.

Auvours is bekend als opleidingscentrum van het Belgische leger in de omgeving van Le Mans (Fr.) In de periode 1917-18 waren er ruim 30.000 vrijwilligers in het kamp. Na een korte opleiding (op 23 september was er nog een 'souper d'adieu') werd hij verplaatst naar Le Havre.

Kamp van Avours, Paul de Sadeleer, (zittend links)

Paul en Etienne de Sadeleer in Le Havre, 1917.

Onze burgemeester werd er ingeschakeld in het 'Oeuvre d'assistance aux prisonniers belges en Allemagne'. Hij had er regelmatig ontmoetingen met zijn broer Etienne. Op 26 maart noteerde hij in zijn dagboek: *Entre 8h1/2 et 9h du soir, mort à Amiens d'Etienne. Tué Place René Goblet en face du n° 33, par bombes d'avions (3 bombes à 400 mètres ou 500 de la gare). 8 personnes tuées. Etienne atteint à gauche de la figure, main droite et pied gauche enlevés.*

Op 11 april was er een herdenkingsdienst in Le Havre in aanwezigheid van verscheidene prominenten, o.a. de ministers de Broqueville, Carton de Wiart, Helleputte, Segers, Hymans, Hubert en Berryer.

In april maakt hij een bootreis naar New-York, waar hij opgewacht werd door zijn vader Louis en zijn zus Marie-Louise.

Daar ontving hij ondermeer Alphonse Meganck van Kerksken (oorlogsvrijwilliger 1914-18, korporaal) en samen dineerden zij in restaurant Drake, 42 th Street.

Paul de Sadeleer verbleef samen met zijn vader en zus in New-York tot 5 december. Zij scheepten in op de 'S/S Espagne' naar Bordeaux vanwaar ze verder trokken naar Parijs en Brussel, waar zij aankwamen op 10 januari 1919.

Willy De Loose

- 1- Meer hierover: tijdschrift HK Haaltert, 2015, nr. 4.
- 2- Vrij vertaald uit het Frans en ingekort verslag uit zijn dagboek in 'Histoire familiale de Sadeleer'.
- 3- Uitgebreide informatie over de elektrische draadversperring aan de Belgisch-Nederlandse grens kan je lezen in een bijdrage van Dr. Alex Vanneste in het tijdschrift van Dexia Bank, nr. 214, 2000/4, in een artikel 'De Dodendraad' in Knack, 12 maart 2014 en in 'De Oorlogskrant (Aline Sax), nr. 10', 2014.
- 4- Foto's dodendraad: website Heemkundige Kring Amalia van Solms

Nb: De ontsnappingspoging kwam tot een goed einde dank zij de informatie van Karel Nuyts, ambtenaar bij het Provinciebestuur en de begeleiding van hun gidse uit Brasschaat, Catherine Nuyts (Trinette). Karel Nuyts werd later door de Duitse autoriteiten veroordeeld tot 15 jaar dwangarbeid en Trinette werd veroordeeld tot drie jaar gevangenis.

In 1914 werd generaal Clooten benoemd om orde op zaken te stellen in de bescherming van de burgerbevolking door de Rijkswacht. Verschillende brigades zijn gelegerd in Antwerpen, onder andere deze van het district Geraardsbergen, waaronder Haaltert ressorteert.

Op 27 augustus worden de gendarmebrigades opnieuw geïnstalleerd. Hun opdracht bestaat erin om via de dagelijkse patrouilles de bevolking gerust te stellen en eventueel kleine vijandelijke verkennergroepen te verdrijven.

Dit gaat uiteraard niet zonder moeilijkheden. Vooral in onze regio patrouilleren regelmatig

Duitsers, wat de uitoefening van hun taak zeer moeilijk, zo niet onmogelijk maakt. Zo blijkt dat de Haaltertste brigade onder leiding van commandant Désiré Van Meirhaeghe (1) en maréchal de logis Georges Dierckens (2), met enkele vrijwilligers op 30 augustus terugkeert.

De Haaltenaren voelen zich heel wat veiliger met deze nieuwe situatie.

Ook onze burgemeester Emiel de Sadeleer spoort via plakbrieven de inwoners aan zeer voorzichtig te zijn bij eventuele confrontatie met de bezetter.

Willy De Loose

1- Désiré Van Meirhaeghe verbleef te Haaltert van 1912 tot 1919

2- Georges Dierckens was hier actief in 1914 en was van 1915 tot 1918 aan het front. Na de oorlog keerde hij terug naar Haaltert.

Meer over de Rijkswachtbrigade van Haaltert, kan je lezen in het boek '100 jaar Rijkswacht te Haaltert van 1901-2001' van William Van den Berghe (Uitgave HK Haaltert-nog beschikbaar).

Ontsnappingspoging...

Weer aan de arbeid vroeg een bewaker: kunt gij goede stokken maken, waarop ik rap antwoordde, Ja, als ik het goede hout daarvoor gevonden heb. Dadelijk moest ik mij op zoek begeven. Ik door-

kruiste gansch het bos met een bijtje in de hand, hier en daar een stok afkappend.

Ik zette mij neder aan den stam van een boom, waar ik gebruik maakte van mijne zoolang vermiste vrijheid. Daar vlogen mijne gedachten verre van mij, ik erdacht de gebeurtenissen van de vijf laatste maanden, de droeve oogenblikken welke ik in het gevang had overgebracht, de zoo lange scheiding van deze die mij zoo duurbaar zijn en mij zoo zeere minnen, met welke vreugde ik telkenmale de kaarten ontving van mijne ouders en familie en ook de droefheid welke mij telken male was voorbehouden wanneer ik woord voor woord deze zinnen in mijn harte grifte. Wanneer ik dit alles erdacht, dan voelde ik mijn harte kloppen en ik kreeg reeds het gedacht van mij van dit vervloekt oord hier te verweideren. Maar, helaas wat kon zulks mij baten. Ik wist maar al te wel dat er vooraleer twee uren zouden verlopen geweest te hebben, ik toch reeds opnieuw in de handen der beulen zou zijn gevallen. Welke straf zou ik dan ontvangen. Ja dezen die zulks iets durfden wagen, moesten vreeselijk boeten. Wanneer zij aangehouden wierden, dan wierden zij seffens tot ons gebracht waar zij dan door die beulen geseseld wierden en gepijnigd op alle wreede manieren, daarna wierden zij voor 14 dagen in arrest opgesloten, waar zij moesten op eene houten plank slapen, zonder deksel en slechts brood en water te eten kregen. 't Was met deze gedachte dat ik de vlucht uit mijn hoofd stelde.

Ik wierd uit mijne gedachten gewekt door het schallen der fluit die mij aan het middagmaal deed denken. Ik spoedde mij twee stokken af te kappen waarmede ik dan tot mijne gezellen terugkeerde. Ik zegde hen dat ik lang had moeten zoeken. Na het middagmaal wanneer wij opnieuw naar onze werk-

plaats kwamen trok ik het bosch in, waar ik op mijne twee stokken de kruk wrong welke ik hen dan ter hand stelde. Met genoeg aanveerden zij deze, gaven mij eene lekkere sigaar en een stuk brood en zegden: gij man, gij kunt goede stokken maken, dezen namiddag moet gij niet meer werken. Ik zette mij neder in het bosch, waar ik eerst het stukje brood in mijne hongerige maag verborg, waarna ik de sigaar rookte en dan aan den stam van eenen boom het overige van den namiddag in een weldoende slaap overbracht.

Zoo genoten wij daar vele goede dagen tot wanneer ik bij het terugkeeren naar onze barakken, uitgeed op de helling van den berg, zoodat ik op vijf tot zes meters diepte opstond met eene gekneusde hand, waarvan het bloed in volle hevigheid vloeide.

Wanneer wij in onze barakken aankwamen wierd ons bericht dat de pakken waren aangekomen, hetgeen ons weerom in overtollige vreugde plaatste. In allerhaast ging ik mijne verwonde hand laten verbinden bij den werkmeester onzer compagnie. Deze streek over de wonde een soort vocht en ik viel bewusteloos ten gronde door de vinnige pijn. Lang duurde zulks niet, want reeds een kwartuur later zat ik met mijne pakken mij eens goed te verlustigen. Ditmaal hadden de meeste bannelingen twee pakken ontvangen. Zoals gewoonte was er vrede en vreugde te zien in het kamp ZAB wanneer deze arme belgen eten hadden. Zo wierd er na het eten een vroolijk lied aangeheven onder het gebriesch der duidsche tijgers, waar wij ons weinig mede bekommerden.

Des anderendaags morgens moest ik mijne hand opnieuw laten verbinden en dan kreeg ik vijf dagen rust. Gij kunt oordelen, hoe vroolijk ik gesteld was, nu juist ons pak was aangekomen mocht ik in de barak blijven en mijn tijd slijten met steeds rijstpap te koken en deze dan smakelijk te eten.

Drij dagen nadien was het Goede Vrijdag en daar deze dag bij de duitschers nog al gevierd wordt was het dien dag niet te werken. Ja, dan mochten wij tot negen uren slapen en dan moesten wij aantreden met onze botten die wij hadden moeten zuiver maken. Wij bleven allen trouw aan onze vroegere

godsdienstige gewoonten, want niemand raakte het vleesch of kaas aan dat wij van onze geliefden hadden ontvangen. Slechts een klein getal waren er die daar niet aan dachten en zelfs zouden gespot hebben met ons godsdienstgevoel. Zoo sleten wij de verdere uren van den dag in droeve overdenkingen daar wij reeds dachten aan het Paaschfeest.

Paaschfeest bij de Bannelingen

't Was een schoone heldere dag, van in de vroegte van dezen morgend, stond de zon aan den hemeltrans te schitteren en zond hare stralen over de aarde, als wilde zij de verrijzenis des Heeren begroeten. De schoonheid der natuur deed onze harten kloppen van vreugde, van verlangen naar de vrijheid, maar helaas! Met welke vreugde wierd het Paaschfeest begroet, door jong en oud, kind en grijsaard. Immers 't is het einde van den zoo droeve winter en 't begin van het zoo schoone jaargetijde, waarin de jonkheid het genot der vreugd van het leven smaken en menig nestje wordt gebouwd. Iedereen op dezen heiligen glorieuzen dag heeft zich met God verzoend, tenminste dezen die in vrijheid vertoeven hebben den kus van vrede ontvangen. Maar wij, arme bannelingen zijn door eene onmenschelijke wreedheid tot afscheiding van het geluk de vreugde en vrede van de wereld veroor-

deeld. Met welk genoeg hoorden wij de zilveren toonen der klokken onzer parochiekerk, die ons naar het feest der verrijzenis uitnodigden.

Terwijl wij dit alles overdachten hoorden wij het schallen der fluitjes die ons naar buiten riep om ons naar het werk te begeven. Ja, wij moesten de slechte drassige grond met eene spade omwoelen, waar die wreede beulen om ons te tergen met ons spotteden. Een Fransche priester kwam langs daar getogen en bleef staan wanneer hij zulks schouwspel ontwaarde. Hij schudde het hoofd en lispelde eenige woorden van moed en troost tot ons, waarna hij zijn weg vervorderde, ons bij die wreede tijgers achterlatende, die ons steeds met slagen en scheldwoorden overlaadden.

Zoo verliep voor ons bannelingen het Paaschfeest.

(Wordt vervolgd)

Valerie Humminck (Kerksken)

DEN GROOTEN OORLOG

2014-2018, de jaren waarin alles draait rond de herdenking van 'den grooten oorlog'.

De Heemkundige Kring belicht dit dramatisch wereldgebeuren via bijdragen in het tijdschrift, maar wil ook in 2018 een herdenkingstentoonstelling organiseren als hommage aan de jongens van de IJzer en hun familieleden.

Hebben jullie brieven, foto's, eretekens, voorwerpen, enz...die interessant zijn voor de expo, geef ze in bruikleen.

Geef een seintje via info@hkhaaltert.be, 0472/809912 (WdL) of één van de medewerkers of kom even langs in het Documentatiecentrum, Warandegebouw (ingang park). Het centrum is open: elke 1ste zondag/maand en elke donderdag van 10-12, uitgezonderd vakantiemaanden.

Haaltert – Historisch kruis teruggeplaatst

Op de hoek van de Bruulstraat en de Muisstraat werd een eeuwenoude vierkantshoeve gesloopt en vervangen door een uitgebreid wooncomplex. Gelukkig werd het vroegere uitzicht van de voorgevel min of meer nagebootst. De hoeve was in de 19e eeuw eigendom van Petrus Coppens ('Peke Coppens') die burgemeester was tijdens WO I en vader van de gewaardeerde kunstschilder Frans Coppens).

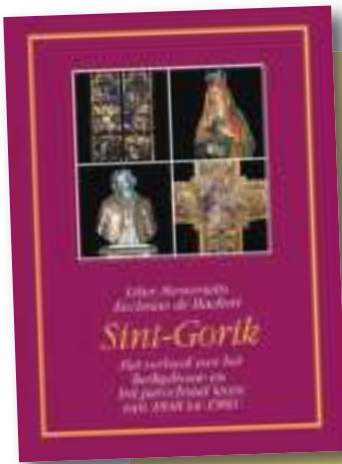
Het merkwaardig kruisbeeld dat aan de gevel van de oude hoeve hing werd door de zorgen van de Heemkundige Kring gerestaureerd (ca. 1980) en werd opnieuw bevestigd aan de gevel. Graag onze dank aan de familie Jozef Van Impe voor de bewaring en de firma Urbanlink voor de plaatsing van het kruisbeeld. Het herinnert ons aan een jachtongeval in 1753, waarbij de 14-jarige Andries Coppens gedood werd. Het loont de moeite even stil te staan en de teksten op het kruis te lezen en te ontcijferen.

*'Hier is verongelukt onbedagt, Andries Coppens op de jagt. Oud 14 jaren.
Bid God dat zyne ziele mag ten hemel vaeren.
Peyst op my.'*

Eronder staat een chronogram (jaardicht) waarin tweemaal het jaartal 1753 kan gevormd worden met de Romeinse cijfers.

'geLYCk Men DaeraChter sIet' (LYCMDCI=50+2+100+1000+500+100+1=1753
en 'Dat es CLaer aen MY gesChIet' (D+C+L+M+Y=500+100+50+1000+2+100+1=1753).

Verder kunnen wij nog ontcijferen: '
faites pr (par of pour?) Coppens à Viane.

HET VERHAAL VAN HET KERKGEBOUW EN HET PAROCHIAAL LEVEN VAN 1848 TOT 1980

Aan de hand van de Liber Memorialis van de de Sint-Goriksparochie, het schrift waarin de pastoors ongeveer alles noteerden wat zij in de loop van het jaar de moeite vonden om te onthouden, zoals: nieuwigheden in het kerkinterieur, bouw van scholen, kapellen, H. Missies, grootse vieringen van het H. Hart, enz... stelde Staf Versavel (i.s.m. Willy De Loose en Omer Van Cromphaut) een prachtig naslagwerk samen.

Het is een boek over het kerkgebouw en het wel en wee van het godsdienstig leven in Haaltert. Ook 'de bijzonderen' van de parochie en een korte levensschets van de acht pastoors worden behandeld.

Dank zij de kunstige fotografie en de kleurendruk is het boek een streling voor het oog! Of zoals het een lezer het verwoordde: 'het boek is mooier dan de werkelijkheid'.

Formaat: 21 x 29,7 cm, harde koft, 172 pag met ruim 370 afbeeldingen

Graag reserveren vóór 1 augustus - 30 euro (ex. eventuele verzendingskosten via rek. nr. BE40 4395 0830 6163 (HK Haaltert) of Parochiaal Secretariaat, Bruulstraat, 5/1.

De voorintekenaars worden uitgenodigd op de voorstelling begin september.

Een uitgave van de Heemkundige Kring i.s.m. Davidsfonds en de Parochie Sint-Gorik..

21 juni 1942 betekende in Haaltert niet alleen het begin van de zomer, maar eveneens het ontstaan van de voetbalclub Racing Haaltert, die dit jaar dus haar 75-jarig bestaan viert. Oud-speler Alex Van der Veken en Marcel Baetens, ex-inwoner van Haaltert, vonden dat deze verjaardag niet ongemerkt voorbij kon gaan. Zij zijn samen in de vele archieven van de club gedoken, bewaard in het documentatiecentrum van de Heemkundige Kring en het Rijksarchief zijn erin geslaagd om de volledige geschiedenis van "de Racing" (en zelfs van de voorgangers, Sinco en Hoger Op) te reconstrueren. Voor elk seizoen (van 1942 tot 2017) werden de ploegen in de reeks van RC Haaltert teruggevonden en van elk seizoen is er ook de eindrangschikking. Bovendien werden voor vrijwel elk seizoen de namen teruggevonden van zij die in de ploeg hun opwachting maakten. Daarnaast bevat het boek niet

minder dan 85 - vaak unieke - foto's uit een ver en nabij verleden. Kortom, voor wie de exploits van "Nestjen de kieper", Roger en Octaaf Hoebeeck, "Kek zennen Tier", Julien Van Der Gucht, John Payne, de Van der Vekens, Impens, "Prilleken", Hassan en andere rood-groene helden, nog eens wil beleven is deze uitgave een absolute must. Onze dank gaat uiteraard naar de heemkundige Kring die de praktische uitvoering verzorgde.

Gegevens: formaat A4, 169 blz., harde koft. Prijs: € 25 (bij verzending + € 5).

Reserveren kan via voorinschrijving op rekeningnummer BE 40 4395 0830 6163 van Heemkundige Kring Haaltert tot 15 september 2017.

De voorinschrijvers worden uitgenodigd op de voorstelling, begin oktober.

Herinneringen - Retraite te Haaltert, ca. 1945

Een foto genomen op de speelplaats van de meisjesschool (Bruulstraat) na een retraite.

Gekniel: 1-Martha De Rijck, 2-Maria Van den Steen, 3- Martha Van den Steen, 4-Germaine Elskens

2de rij: 1-pater..., 2-Iréne Van Impe, 3-Marie-Thérèse Van der Meulen, 4-Julia De Meyer,
5-Julienne De Schepper, 6-Leontine De Meyer, 7-Suzanne De Rouck, 8-Justine Reynaert,
9-Angèle Leroy, 10-Maria De Smet, 11-Maria De Luyck, 12-Roza De Meyer, 13-Maria De Rouck,
14-Paula De Meyer, 15-Agnes De Rouck

Achteraan: 1-..., 2-..., 3-..., 4-Iréne Herreman, 5-Jeanne Mally, 6-Agnes De Schutter,
7-Maria Scheerlinck, 8-Madeleine Rennboogh, 9-..., 10-Leontine Schotte.

*Foto: Betty Van der Haegen
info: Laura De Loose*

Herinneringen Kerksken-Buurtjongens Driehoek

Een mooie opname van enkele speelkameraden van den 'Drouk' te Kerksken, c.a. 1933.

De foto werd genomen door Marcel De Rijck.

v.l.n.r.: Ernest Reynaert (° 16-6-1917), zoon van August en Marie Welleman.

Albert De Rijck (° 30-12-1919), zoon van Alfons en Pauline Lauwereys (1).

Albert Jozef Coppens (° 24-2-1915), zoon van Valerie en Emilia Gees.

Ernest Georges Welleman (° 1-11-1921), zoon van Prosper en Emilia Rosalie Gees.

Maurice Alfons Coppens (° 3-11-1924), broer van Albert Jozef.

1-Albert De Rijck (Bekende Keskenaar), was de broer van fotograaf Marcel en werd leraar aan het Sint-Jozefscollege te Aalst. Hij gaf er les in de hogere en lagere cyclus van 1940 tot 1981. Hij was een pionier van vernieuwingen in het taalonderricht. Naast het lesgeven leidde hij de ABN-werking, was afgevaardigde van de onderwijsvakbond, lid van de pedagogische raad en lid van de Raad van Bestuur van het college.

In Kerksken was hij op jeugdige leeftijd reeds actief in de socio-culturele sector als bibliothecaris, voorzitter van het Davidsfonds, lid van het kerkkoor en van de lokale toneelvereniging.

(Met dank aan Arie De Rijck, Henry en Robert Welleman)

Heldergem 70 jaar geleden

In het tijdschrift nr.2, jg 2003 werd er gewag gemaakt van de inhuldiging in 1947 van burgemeester Aimé Van Cauter. Hij vervulde het burgemeestersambt van 1947 tot 1958. Hij overleed op 30 april 1967.

Enkele opgedoken documenten willen wij graag als aanvulling publiceren.

Wagen De Vulder

Op het bordje lezen wij:

'Een schoone Ford een nieuwe wagen
Dat moet gij aan Armand De Vulder maar vragen
En ieder herstelling die hij doet
Is gedaan zoals het moet'

Op de wagen vlnr: Maria D'Haeseleer, Anna Van Bever,
Juliette Lievens, Juliette De Vos en Albert Renneboogh.
vooraan: Alfons Beerens, Armand De Vulder,
Henry De Pelsemaeker.

Bloemenmeisjes

Vlnr: Oscar Haegeman, Henry D'Hoker,
Omer De Hainaut, Hermine Volckaert en
Nicole De Turck.

Hierbij komt nog de 'Bakkerscantate',
een poëtische ontboezeming.

*Roger De Troyer
(met dank aan Greta Beerens)*

Het ijskarretje van 'Kamilleke Kaat'

In ons fotoarchief zit een prachtige opname van de ijskar van Camille Daghuys. 'Kamilleke Kaat' zoals hij genoemd werd woonde in de Stationsstraat (nu nr. 61) en was actief in de jaren 1920-1930. Hij overleed in 1936 en de mooie ijskar werd overgenomen door de familie Noens (ijsventers in de Bruulstraat - velen herinneren zich nog hoe het klonk in de straat: *'hier de crèmeauto Noens, de crèmeauto Noens met de specialiteit vanillecrème, profiteer ervan...'*

Nu iets meer over Camille Daghuys. Hij was het zevende en laatste kind in het gezin van Leopold en Maria Virginie De Smet die er huwden ca. 1881. Vier kinderen werden geboren in de Molenmeesen en de drie jongste zagen het levenslicht in Paraguay, in de Colonie Elia in Argentinië (1).

Dominicus (°1882), Jozef (° 1884), Alfons (° 1886) en Philemondus (° 1888) geboren in Haaltert en Victoria (° 1890), Frans (° 1893) en Camille (°1896) geboren in Argentinië.

Leopold emigreerde met zijn kroost 'om den brode' naar Argentinië. Hij belandde in de Colonie Elia (provincie de Entro Rios), gesticht door de

Spanjaard Hector de Elia. De emigranten ontvingen er percelen landbouwgrond voor exploitatie.

In 1888 en 1889 vertrokken bijna 12.000 Belgische emigranten naar Argentinië. In die tijd werd het door de plotse migratiepiek gezien als een 'migratiekoorts', mede veroorzaakt door een actieve en soms leugenachtige campagne van de Argentijnse overheid. De reis duurde één maand in soms erbarmelijke omstandigheden. Een reporter schreef: *'...de atmosfeer is afschuwelijk en doet u het hart omkeeren van walg'*...gezinnen hadden nood aan privacy, sommigen probeerden die te creëren door lakens rond hun bedden te spannen...het zedelijk opzicht hier laat te wensen over. Schrijven wat hier gebeurt mag ik niet, hetzij u genoeg te zeggen dat een emigrantenschap eene school van slechte zeden is...velen wachtten angstig het oogenblik af, dat zij in de Rio de la Plata zullen aankomen. Zij zien alles zwart, en indien het kon, ik geloof dat meer dan de helft zouden naar België terugkeeren!' Al in april kwamen de eerste 'remigranten' in Antwerpen aan en 'ze schilderden Argentinië af in de zwartste kleuren'.(2)

Volgens mededelingen van de familie werd hun overgrootvader in duistere omstandigheden van het leven beroofd in 1899. Zijn weduwe kreeg de loodzware en praktisch onmogelijke taak alleen voor de talrijke kroost te zorgen. Er bleek maar één oplossing: terugkeren naar het moederland. Wij kunnen ons moeilijk de omvang van deze terugreis voorstellen! Een wekenlange bootreis met zeven minderjarige kinderen!

Adèle met twee kleinkinderen
Willy en Paul Daghuyt

Eén van de zonen, Philemondus, gehuwd met Adèle Elskens (*'Kattens Delleken'*) vestigden zich op de Muis, in de omgeving van het voetbalveld. Het was er geruime tijd het tweede voetballokaal (Hulplokaal). Deze sympathieke vrouw heeft, niet zonder gevaar, tijdens WO II het graf verzorgd van twee Engelse soldaten, overleden in Haaltert. (3)

Willy De Loose

Begin 1909 vestigde het gezin zich op de Houtmarkt (splitsing met Diepeweg) en baatte er een herberg uit, die spoedig de naam *'In den Argentin'* kreeg. Later bleef er haar dochter Victorine wonen.

1-Scheerlinck John, *'Haaltert, Gezinsreconstructie 1796-1900'*, blz. 85-86

2-De Belgische emigratie naar Argentinië, 1888-1889, Lien Vloeberghs, *Wetenschappelijk medewerker, Red Star Line, Antwerpen.*

3-De Loose W., *'Haaltert, Bijdrage tot de geschiedenis van het politieke en sociale leven van 1830 tot 1976'*, blz. 189.

Met dank aan Paul Daghuyt en Marc Stalpaert.

Documentatiecentrum

Wij danken:

Gerard De Cock, Haaltert: krantenknipsels
Dirk Elskens, Haaltert: foto's en documenten
Bert Roelants, Haaltert: menukaarten
Luc Roelants, Haaltert: kerkboeken
Marcel Van den Steen, Haaltert: foto's
Raes-Van Cauwenbergh, Heldergerem: menukaarten, brochures
Lilianne Vonck, Aalst: documenten WO II
William Cobbaert, Nieuwenhove: menukaarten
Marcel Huysmans, Ninove bidprentjes, Denderhoutem.

Opgelet: het documentatiecentrum is gesloten op zondagen 2 juli en 6 augustus.

Haaltert

- Sint-Gorikskerk, ca. 1900
- Windmolen in de (Wind)molenstraat
- Wilkel koekfabriek St.-Anna
- Fietsplaatje 'Cycles Napoleon Haaltert'
- Kaatsen op het Sint-Goriksplein, 1935
- Sint-Gorikskerk met woning Dr. Goossens
- Détail Ferrariskaart 1770
- Kruis aan hoeve Coppens, Bruul
- Kapel O.-L.-Vrouw van Bijstand aan het kerkhof
- Binnenzicht kerkhofkapel
- Gemeentehuis tot 1976
- Fiesetkerijkeurstokerij 'De Wijngaard'

HEEMKUNDIGE KRING

HEEMKUNDIGE KRING

HEEMKUNDIGE KRING

